

Hejt i mowa nienawiści

WIEDZA W PIGUŁCE

Każdy z nas jest inny: różni nas wygląd, pochodzenie, religia czy poglądy. Mamy prawo do naszej odmienności i jej poszanowania, a jednak wielu z nas spotyka się na co dzień z niechęcią lub wrogością. Mogą się one przejawiać na jeden z trzech sposobów: jako **hejt**, **mowa nienawiści**, a w skrajnych przypadkach – jako **przestępstwo z nienawiści**.

Najogólniejszą formą wyrazu niechęci do kogoś jest tzw. **hejt** (ang. „to hate” – nienawidzić). Jest to komunikat wymierzony przeciwko komuś, mówiący o niechęci lub braku aprobaty, często niezbyt sprecyzowanej. Zazwyczaj wyrażony jest ostrymi słowami; bywa, że wulgarnymi. Autor hejtu (inaczej: hejter) ma na celu nie tyle przekazanie konstruktywnej krytyki na jakiś temat, a jedynie wyrażenie negatywnych uczuć związanych z kimś innym. Typowym przykładem hejtu jest nazywanie kogoś głupim, grubym czy beznadziejnym.

Niestety, hejt w internecie jest zjawiskiem tak powszechnym, że każdy, kto decyduje się na wystąpienia publiczne w tej przestrzeni, musi brać pod uwagę możliwość jego zaistnienia. Jeśli padniesz ofiarą hejtu, postaraj się go zignorować. Pomyśl, że taka wypowiedź świadczy raczej o samym hejterze niż o tobie. Nie staraj się wchodzić z nim w dyskusję – jemu przecież chodzi o nic innego, jak tylko o obrażenie i poniżenie.

Mowa nienawiści to inny rodzaj wyrażenia wrogości. To wypowiadanie się w celu obrażania lub wzbudzenia niechęci wobec jakiejś osoby czy grupy ze względu na jej tożsamość – np. etniczną, religijną, rasową, seksualną. Od hejtu odróżnia ją to, że u jej podstaw leży wroga postawa wobec konkretnego rodzaju tożsamościowej obcości oraz pragnienie jej wykluczenia. Mowa nienawiści wiąże się często ze wzbudzaniem strachu w jej ofiarach. One jednak, nawet gdyby chciały, nie mogłyby zmienić tego, przeciwko czemu skierowany jest negatywny przekaz mowy nienawiści. Tym większe jest zatem u nich wrażenie osamotnienia i poczucie zagrożenia.

Przestępstwo z nienawiści to dokonanie czynu zabronionego motywowanego uprzedzeniami. Polskie prawo jako przestępstwa określa: grożenie, znieważanie, nawoływanie do nienawiści i przemocy, dążenie do wyniszczenia grup etnicznych czy wyznaniowych, a także oczywiście stosowanie przemocy. Jeśli takie działania spowodowane są wrogością wobec czyjejś tożsamości – są to przestępstwa z nienawiści. Jak wszystkie inne, są one ścigane z urzędu.

Granice pomiędzy poszczególnymi rodzajami wrogich komunikatów bywają płynne: mowa nienawiści może przerodzić się w przestępstwo, jeśli np. wiąże się z konkretnymi groźbami. Wszystkie one jednak są zjawiskami, z którymi należy walczyć na co dzień. Ranią one konkretne osoby, niezależnie od tego, jak często spotykają się z wrogością.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Czym są hejt i mowa nienawiści? Czy to normalna forma komunikacji? Czy można im przeciwdziałać? W czym się przejawiają? Jak na nie reagować i kto powinien się tym zająć? Przed uczestniczkami i uczestnikami wiele pytań, które jednak nie pozostaną bez odpowiedzi. Podczas zajęć uczestnicy i uczestniczki dostaną dawkę rozwiązań z dotychczasowych dobrych praktyk, sprawdzą, jak zmienić przekaz nienawiści w przekaz miłości, i odkryją, co możemy zrobić, gdy stykamy się z hejtem i mową nienawiści.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, czym jest mowa nienawiści, hejt i przestępstwo z nienawiści;
- potrafią rozpoznać ich przejawy;
- wiedzą, co zrobić, gdy zetkną się z którymś z tych zjawisk.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min

Forma: burza mózgów

Pomoce: tablica, kreda lub marker,

Materiał pomocniczy „Fotografie i rysunki bez nienawiści”, Materiał pomocniczy „Co mogę zrobić?”, Materiał pomocniczy „Formy zachowania”

Zaprosz chętną osobę, żeby zapisała na tablicy słowa „hejt”, „hejter”, „mowa nienawiści” i „przestępstwo z nienawiści”. Zapytaj uczestniczki i uczestników, z czym kojarzą im się te pojęcia. O zapisanie odpowiedzi poproś następnego chętnego, a kolejnych do zapisania ich definicji znajdujących się w „Wiedzy w pigułce”. Porównajcie z treścią definicji wasze skojarzenia zapisane na tablicy.

Przed zajęciami wybierz i wydrukuj zdjęcia i obrazki odnoszące się do mowy nienawiści. Można je znaleźć na stronach i w publikacjach organizacji zajmujących się tą tematyką – linki do nich znajdziesz w **Materiale pomocniczym „Fotografie i rysunki bez nienawiści”**. Szczególnie przydatne będą zdjęcia „Mowa miłości kontratakuje”, „Po niezbędnej korekcie” i „Piernikowy huragan”. Wydrukuj także **Materiał pomocniczy „Co mogę zrobić?”**. Poszczególne odpowiedzi na tytułowe pytanie materiału pomocniczego zamieść pod siedziskami krzesełek. Krzesółka ustaw w kole na środku sali. Zapisz na tablicy, a następnie zakryj treść **Materiału pomocniczego „Formy zachowania”**. Wydrukuj go także w tylu egzemplarzach, ile jest uczestniczek i uczestników zajęć.

2.

Czas: 5 min

Forma: rozmowa

Pomoce: **Materiał pomocniczy „Formy zachowania”**

Warto teraz odpowiedzieć sobie na pytanie: jak mogą przejawiać się hejt i mowa nienawiści? Odkryj zapisaną wcześniej na tablicy treść **Materiału pomocniczego „Formy zachowania”**. Poproś uczestniczki i uczestników, by podali przykłady wymienionych w nim form dyskryminującego zachowania. Zapytaj, co może myśleć lub czuć osoba, która ich doświadcza.

3.

Czas: 15 min
Forma: praca indywidualna, praca grupowa, rozmowa
Pomoce: **Materiał pomocniczy „Fotografie i rysunki bez nienawiści”**

Położ na środku sali obrazki i zdjęcia związane z hejtem i mową nienawiści (**Materiał pomocniczy „Fotografie i rysunki bez nienawiści”**). Poproś, by uczestniczki i uczestnicy obejrżeli je dokładnie i wybrali jeden, który najbardziej zwrócił ich uwagę. Zaproś wszystkich do skomentowania swojego wyboru. Dlaczego właśnie to zdjęcie (obrazek) wybrali? Co ono przedstawia? Jak jest jego przesłanie? Dlaczego powstało? Zwróć uwagę wszystkich na te spośród rysunków i fotografii, które pokazują, jak odwrócić przesłanie, które w oryginale brzmiało obraźliwie i było przykładem mowy nienawiści. Dobrym przykładem może być „Mowa miłości kontratakuje” i „Po niezbędnej korekcie” stworzone przez Fundację Klamra w ramach akcji „Mow@ miłości” oraz „Piernikowy huragan” ze strony Kampanii „Bez nienawiści”. Co o nich myślą uczestniczki i uczestnicy zajęć? Jak oceniają sposób walki z nienawiścią, który one prezentują? Czy widzieli podobne murale, plakaty, zdjęcia w Internecie lub na ulicy? Jak jeszcze można przeciwdziałać mowie nienawiści?

4.

Czas: 5 min
Forma: rozmowa
Pomoce:

Zastanówcie się, czy działania podobne do tych widocznych na obejrzanych przed chwilą przykładowych plakatach i muralach można przeprowadzić także w przypadku tekstu np. w Internecie? Jak odwrócić przekaz nienawiści? Można tworzyć hasła w kontrze do hejtów i słów nienawiści lub wykorzystać do tego celu alternatywne narracje. Zamiast odpowiadać nienawiścią na nienawiść skupiamy się w nich na pozytywnych relacjach. Na przykład gdy ktoś na portalu społecznościowym pisze o uchodźcach jako terrorystach, możemy zamieścić pod tym postem artykuł o udanych działaniach integracyjnych uchodźców i społeczności, które ich przyjęły. Czy uczestniczkom i uczestnikom przychodzą do głowy inne przykłady? Poproś także, by zastanowili się, jak można przeformułować któreś z poniższych zdań, by nie miały nic wspólnego z negatywną intencją ich autorów: „Czarni do Afryki!”, „Polska tylko dla Polaków”, „Cygańskie szmaty” (przykład: „Twoja religia jest szmaciana” -> „Twoja religia jest tu szanowana”).

5.

Czas: 10 min
Forma: rozmowa
Pomoce: **Materiał pomocniczy „Co mogę zrobić?”**

Poproś, by uczestniczki i uczestnicy sięgnęli pod swoje krzeselka i by każdy z nich odczytał kolejno jedną z możliwych reakcji na hejt i mowę nienawiści w sieci, przestrzeni publicznej i prywatnej (**Materiał pomocniczy „Co mogę zrobić?”**). O kilku sposobach reagowania już mówiliście, ale warto poznać i omówić jeszcze parę z nich. Zapytaj uczestniczki i uczestników, czy każdy może skorzystać z tych porad? W jaki sposób to robić? Zwróć uwagę na rozwiązania, które kładą nacisk na pierwszeństwo odpowiedniej oceny sytuacji i zapewnienia własnego bezpieczeństwa. Na koniec rozdaj uczestniczkom i uczestnikom wydrukowany wcześniej **Materiał pomocniczy „Co mogę zrobić?”** i jako podsumowanie przytocz pierwszy akapit „Wiedzy w pigułce”, uzupełniając go o refleksję na temat unikania samemu zagrożenia: „Każdy z nas jest inny: różnią nas wygląd, pochodzenie, religia czy poglądy. Mamy prawo do naszej odmienności i jej poszanowania. Gdy jednak ktoś spotyka się

z niechęcią lub wrogością wobec siebie lub innych osób, warto i trzeba mądrze reagować, zawsze zachowując przy tym swoje bezpieczeństwo”.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, czym jest mowa nienawiści, hejt i przestępstwo z nienawiści?
- potrafią rozpoznać ich przejawy?
- wiedzą, co zrobić, gdy zetkną się z któryś z tych zjawisk?

Opcje dodatkowe

Jeśli masz więcej czasu, podziel uczestniczki i uczestników na 3 grupy i poproś, by przygotowali projekt koszulki lub torby z samodzielnie wymyślonymi hasłami przeciw mowie nienawiści lub jednym z haseł, które zobaczyli dziś na zdjęciach i rysunkach prezentujących istniejące plakaty, graffiti czy murale. Poproś każdą z grup o zaprezentowanie swojego projektu na forum koleżanek i kolegów.

MATERIAŁY

- Materiał pomocniczy „Fotografie i rysunki bez nienawiści”
- Materiał pomocniczy „Co mogę zrobić?”
- Materiał pomocniczy „Formy zachowania”

ZADANIE DLA UCZNIĄ

Wejdź na stronę mowanienawisci.info, gdzie znajdziesz opisy polskich oraz zagranicznych inicjatyw przeciw mowie nienawiści. Wybierz jedną z nich, która najbardziej zwróciła twoją uwagę i przedstaw ją w krótkiej prezentacji na kolejne wspólne zajęcia.

SŁOWNICZEK

- **hejt**: komunikat wymierzony przeciwko komuś, mówiący o niechęci lub braku aprobaty, często niezbyt sprecyzowanej. Zazwyczaj wyrażony jest ostrymi słowami; bywa, że wulgarnymi
- **hejter**: osoba posługująca się hejtem, wymierzająca komunikaty przeciwko komuś
- **przestępstwo z nienawiści**:
- **mowa nienawiści**: wypowiedzianie się w celu znieważenia jakiejś osoby czy grupy lub wzbudzenia niechęci wobec niej. Nawoływanie do przemocy jest typowe dla mowy nienawiści. Często przyczynia się do rozpowszechniania rozmaitych uprzedzeń i kłamliwych stereotypów.

CZYTELNIA

- Jan Dąbkowski (red.) „Dobre praktyki”, [online] Stowarzyszenie „Polis”, Warszawa 2016, Dostępny w internecie [dostęp: 5.08.2017]: https://beznienawisci.pl/wp-content/uploads/2016/09/Dobre_praktyki.pdf.
- „Zobacz, zrozum, zareaguj”, [online], Fundacja Nomada, Wrocław 2015, [dostęp: 5.08.2017], dostępny w Internecie: <http://www.mowanienawisci.info/wp-content/uploads/2016/11/komiks-3Z.pdf>.

- „Nieobojećnik antyprzemocowy”, [online], Inicjatywa Chlebem i Solą, Warszawa 2016, [dostęp: 5.08.2017], dostępny w Internecie: <http://solidarnizuchodzcami.pl/wp-content/uploads/2015/10/Nieobojećnik.pdf>.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Anna Walczak, konsultacja merytoryczna: Jan Dąbkowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/hejt-i-mowa-nienawisci/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Podstawa programowa:

Etyka, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Rozwijanie wrażliwości moralnej; umiejętność lepszego poznania siebie i rozwijania własnej tożsamości.

II. Kształtowanie rozpoznawania wartości moralnych oraz zdolności odróżniania dobra od zła; dokonywanie trafnej oceny moralnej podejmowanych działań w życiu osobistym, w grupie, szkole, społeczności lokalnej.

Podjęcie samokontroli i pracy nad sobą; przyjmowanie odpowiedzialności za słowa i czyny.

Nowa podstawa programowa:

Etyka, liceum i technikum

Treści nauczania

zna różne kryteria moralnego wartościowania i posługuje się nimi przy wyznaczaniu moralnej wartości czynów.

wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych.

wyjaśnia, dlaczego człowiekowi należy okazywać szacunek; kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka.

Identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii wolności słowa i jej granic.

podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii, w szczególności technologii informatycznych.

identyfikuje i analizuje wybrane problemy moralne związane z postępem naukowo-technicznym (np. problem ochrony prywatności, ochrony praw autorskich, cyberprzemocy, rozwój sztucznej inteligencji, transhumanizm).

Informatyka, liceum i technikum

Treści nauczania

bezpiecznie buduje swój wizerunek w przestrzeni medialnej.

postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi: ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad.